

VESIHUOLLON TUKEMINEN*valtion osallistuminen vesihuollon järjestämiseen*

Vesihuollolla tarkoitetaan kokonaisuutta, johon kuuluvat vedenhankinta eli veden johtaminen, käsittely ja toimittaminen talousvetenä käytettäväksi sekä viemärointi eli jäteveden, huleveden ja perustusten kuivatusveden poisjohtaminen ja käsittely. Vesihuoltolain mukaan vastuu vesihuollosta kuuluu kunnille, vesihuoltolaitoksille sekä kiinteistöjen omistajille tai haltijoille. Tästä lähtökohdasta huolimatta myös valtio osallistuu vesihuoltoon myöntämällä avustusta yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteisiin (vesihuoltoavustus) ja tekemällä tai teettämällä valtion vesihuoltotöitä. Vuonna 2001 vesihuoltoavustuksiin ja valtion vesihuoltotöihin käytettiin noin 14,7 miljoonaa euroa budjettivaroja. Vesiasioiden hallinnosta vastaavat maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö sekä näiden tuulosohjauksessa toimivat alueelliset ympäristökeskukset.

Tarkastuksen tavoitteena oli selvittää valtion osallistumisperusteiden tarkoituksenmukaisuutta vesihuollon järjestämisessä. Tarkastuksen pääkysymyksenä oli, mitkä ovat perusteet valtion osallistumiselle vesihuollon toteutukseen tilanteessa, jossa vastuu vesihuollon järjestämisestä kuuluu lainsäädännön mukaan muille toimijoille kuin valtiolle. Tarkastus perustui haastatteluihin ja kirjalliseen aineistoon, jonka keskeisimmän osan muodostivat neljässä ympäristökeskuksessa satunnaisotannalla valitut vuoden 2001 vesihuoltoavustuksia koskevat hankeasiakirjat sekä vuonna 2001 aloitettujen valtion vesihuoltotöiden hankemuistiot.

Sekä vesihuoltoavustusten että valtion vesihuoltotöiden osalta on lainsäädännössä määritetty tietyt edellytykset valtion osallistumiselle vesihuoltohankkeiden tukemiseen. Lainsäädäntö jättää kuitenkin tilaa tapauskohtaiselle harkinnalle. Tarkastuksessa selvisi, ettei alueellisissa ympäristökeskuksissa selvitetä systemaattisesti vesihuoltoavustuksen myöntämisen edellytyksiksi laissa säädettyjä taloudellisia, terveydellisiä ja sosiaalisia syitä, vaan oletetaan

automaattisesti niitä olevan olemassa, kun hakija on hakenut vesihuoltoavustusta. Syynä menettelyyn on ainakin osaksi sopivien selvityskeinojen ja resurssien puute.

Osa alueellisista ympäristökeskuksista toivoi avustusten myöntämiseen ministeriöiltä tarkempaa ohjeistusta. Nyt vesihuoltoavustusta myönnetään ympäristökeskuksissa suurimmalle osalle avustuksen hakijoista, mutta kysyntään nähden niukkojen määrärahojen vuoksi hakija saa yleensä vain osan hakemastaan avustusmäärästä. Lisäksi ympäristökeskukset eri puolilla maata ovat tehneet toisistaan poikkeavia linjauksia vesihuollon tukemisessa.

Tarkastuksessa kävi ilmi, etteivät alueelliset ympäristökeskukset perustele tekemiään myönteisiä vesihuoltoavustuspäätöksiä lainkaan. Päätösten perusteleminen velvollisuus on kuitenkin asetettu hallintomenettelylaissa ensisijaiseksi lähtökohdaksi. Erityisen tärkeää myönteisen päätöksen perusteleminen olisi juuri tilanteessa, jossa hakijalle myönnetään vain osa hänen hakemastaan avustuksesta. Hakijan oikeusturvan lisäksi perustelujen esittäminen olisi tärkeää prosessin avoimuuden kannalta.

Tarkastuksessa mukana olleiden valtion vesihuoltotyöhankkeiden hankemuistioissa oli yhtä lukuun ottamatta esitetty perusteluja vesihuoltotyöhankkeille, mutta perustelut olivat ainoastaan toiminnallisia. Perusteluissa ei selvitetty syitä, miksi valtion tuli osallistua hankkeiden toteutukseen. Hankemuistioissa esitetyt perustelut olivat sinänsä säädösten mukaisia, mutta säädetyt valtion vesihuoltotöiden edellytykset ovat niin väljiä, että jokainen hanke täyttää helposti jonkun vaadituista edellytyksistä.

Alueellisissa ympäristökeskuksissa pidetään kaikkia vesihuoltohankkeita tärkeinä ja tukemisen arvoisina. Vesihuollon tukemisessa puuttuu selkeä näkemys siitä, miksi ja millaisissa tilanteissa valtion tulee osallistua vesihuollon toteutukseen. Selkeän avustamisstrategian puute tulee esiin taloudellisen tuen jakamisena lähes kaikille tukea hakeville hankkeille sekä ympäristökeskusten tarpeena saada säädösten oheen tarkempaa ohjeistusta tuen myöntämisestä. Valtion vesihuoltoon antaman tuen uudelleen suuntaamista tulisi harkita.